

УДК 347.168:351.74:364.04(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.13>

Світлана ЧЕРНЕТА

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-9939-7591

Бібліографічний опис статті: Чернета, С. (2021). Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 91–98, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.13>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

У статті актуалізується та обґрунтовується необхідність визначення організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. Уточнено поняття «умова» та «організаційно-педагогічна умова».

Контент-аналіз наукових праць щодо підготовки майбутнього фахівця дозволив нам стверджувати, що визначення та обґрунтування організаційно-педагогічних умов є провідними у більшості дослідників, сутність та зміст яких залежить від мети дослідження. Тому нами виокремлено організаційно-педагогічні умови, реалізація яких, на нашу думку, сприятиме успішній підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг: 1) формування мотиваційних установок майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг засобами імітаційного моделювання (конкретними методами імітаційного моделювання в системі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг ми визначили імітаційні ситуації, імітаційні вправи, ділові ігри, професійно орієнтований проект); 2) залучення студентів до практико-орієнтованого середовища (практико-орієнтоване освітнє середовище визначено як спеціально організований освітній простір, спрямований на розвиток практичних умінь і навичок студентів за допомогою спеціально-створених практичних ситуацій під час проходження різних видів практики); 3) реалізація рефлексивно-управлінської технології у вигляді активних форм і методів навчання (оволодіння комплексом професійних і соціально-психологічних знань, формування умінь і навичок міжособистісної взаємодії, розвиток рефлексивних здібностей, наприклад здатність аналізувати ситуацію і власну поведінку, вміння гнучко реагувати на ситуацію і швидко перебудовуватися в різних соціальних умовах); 4) психолого-педагогічна підтримка майбутніх фахівців із соціальної роботи у процесі професійної підготовки (створення умов для прийняття майбутніми фахівцями із соціальної роботи оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору, для формування у студентів усвідомленого оптимізму, вміння справлятися із труднощами, самостійно визначати свою життєву, освітню та професійну траєкторії).

Ключові слова: умова, організаційно-педагогічні умови, фахівці із соціальної роботи, соціальні послуги, професійна підготовка фахівців.

Svitlana CHERNETA

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Avenue, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-9939-7591

To cite this article: Cherneta, S. (2021). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy pidhotovky maibutnix fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty do nadannia sotsialnykh posluh [Organizational and pedagogical conditions for training future specialists in social work to providing social services]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 91–98, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.13>

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR TRAINING FUTURE SPECIALISTS IN SOCIAL WORK TO PROVIDING SOCIAL SERVICES

The need to determine organizational and pedagogical conditions for training future specialists in social work to providing social services is updated and substantiated in the article. The concepts of "condition" and "organizational and pedagogical condition" have been clarified.

The content analysis of scientific papers on the preparation of the future specialist allowed us to affirm that definition and substantiation of organizational and pedagogical conditions are leading for most researchers, the nature and content of which depends on the purpose of the research. Therefore, we have identified organizational and pedagogical conditions, the implementation of which, in our opinion, will contribute to the successful training of future specialists in social work to providing social services: 1) formation of motivational installations of future specialists in social work to providing social services by means of imitation modeling (we have identified imitation situations, imitation exercises, business games, professionally oriented project as specific methods of imitation modeling in the system of training future specialists in social work to providing social services); 2) involvement of students in a practice-oriented environment (the practice-oriented educational environment is defined as a specially organized educational space that is aimed at developing practical skills of students through specially created practical situations during the passage of different types of practice); 3) implementation of reflexive and management technology in the form of active forms and methods of training (mastering a complex of professional and social and psychological knowledge, the formation of skills of interpersonal interaction, the development of reflexive abilities, for example, the ability to analyze the situation and their own behavior, the ability to flexibly respond to the situation and quickly rebuild in different social conditions); 4) psychological and pedagogical support of future specialists in social work in the process of professional training (creation of conditions for future social work specialists to make optimal decisions in different situations of life choice, for the formation of conscious optimism, the ability to cope with difficulties, independently determine their life, educational and professional trajectory among students).

Key words: condition, organizational and pedagogical conditions, specialists in social work, social services, professional training of specialists.

Актуальність проблеми. Новий Закон України «Про соціальні послуги» визначив основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, які спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах. Наголошується під час надання соціальних послуг на профілактичному складнику, оскільки профілактика завжди є ефективнішою та ресурсно дешевшою, ніж подолання проблеми. У цьому законі акцентується увага на тому, що соціальні послуги повинні надавати професіонали: створюється Реєстр надавачів соціальних послуг, тобто автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, яка призначена для збору, реєстрації, зберігання і використання даних про надавачів соціальних послуг, а також запроваджено єдині вимоги до всіх надавачів соціальних послуг – як державних і комунальних, так і недержавних (прибуткових та неприбуткових організацій). До надавачів соціальних послуг належать фахівці та професіонали (соціальні працівники, фахівці із соціальної роботи, соціальні менеджери та інші) та соціальні робітники (Закон України, 2019).

Відповідно, ринок соціальних послуг потребує фахівця, здатного компетентно та якісно забезпечувати надання цих послуг. Це спричиняє зміну підходів до організації освітнього процесу з підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг у закладах вищої освіти.

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі нині є чимало наукових праць, присвячених визначенню педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи. Зокрема, О. Пожидаєва розкрила сутність педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності (Пожидаєва, 2012), Ю. Рябова розкриває педагогічні умови підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі (Рябова, 2016). В. Корнешук та М. Боделан схарактеризували та апробували педагогічні умови формування функціональної компетентності майбутніх соціальних працівників щодо вуличної соціальної роботи (Корнешук, Боделан 2018), Г. Михайлишин та М. Довга визначили організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями (Михайлишин, Довга, 2019, с. 75–77).

Контент-аналіз наукових праць щодо підготовки майбутнього фахівця дозволив нам стверджувати, що визначення та обґрунтування педагогічних умов є провідними у більшості дослідників, сутність та зміст яких залежить від мети дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців із соціальної

роботи до надання соціальних послуг потребує уточнення понять «педагогічні умови» та «організаційно-педагогічні умови».

Спочатку звернемось до розуміння поняття «умови», яке трактується в різних джерелах по-різному. Так у філософському словнику дане поняття визначено як «вагомий компонент комплексу об'єктивних речей і їх станів, взаємодій, з якого з необхідністю виникає існування даного явища» (Философский энциклопедический словарь, с. 707). Умова в педагогіці – це обставина, фактор та сукупність заходів, що впливають на ефективність функціонування педагогічної системи (Шевель, 2011). Для нашого дослідження цікавим є розуміння умови як середовища, обстановки, в якій відбувається щось і без якої, не можуть існувати предмети і явища (Горбенко, 2010, С. 24–25).

Трактування «організаційно-педагогічних умов» розкриємо через розуміння організаційних та педагогічних умов. Перші розглядаються як сукупність взаємопов'язаних передумов, що забезпечують цілеспрямоване управління освітнім процесом професійної підготовки. Система організаційних умов спрямована на планування, організацію, координацію, регулювання і контроль за освітнім процесом.

В. Андреев педагогічні умови розкриває як обставини процесу навчання, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення певних дидактичних цілей. «Педагогічні умови» ж містять елементи всіх складових процесу навчання: мету, зміст, форми, методи, засоби (Андреев, 1989).

Для об'єктивного аналізу ефективності підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг (погоджуємося з думкою І. Підласого) необхідно враховувати вплив всіх причин (умов) професійної підготовки фахівців із соціальної роботи. Хоча ми усвідомлюємо, що процес підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг має свою специфіку. Формування у студентів професійної компетентності є провідним у процесі підготовки і формування готовності фахівців із соціальної роботи до майбутньої професійної діяльності, в тому числі до надання соціальних послуг.

У результаті аналізу наукової літератури щодо методологічних підходів нами виокремлено організаційно-педагогічні умови, реалізація яких, на нашу думку, сприятиме успішній підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг.

Першою умовою є *формування мотиваційних установок майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг засобами імітаційного моделювання*. Ми вважаємо, що важливе значення для процесу мотивації суб'єкта до різного роду діяльності, зокрема мотивації майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг, мають саме установки та механізми їхнього впливу на свідомість людини.

Термін «установка» в науковій літературі розглядається як: основна, первинна реакція на ситуацію, в якій людина ставить та вирішує завдання; неусвідомлюваний особистістю стан готовності до діяльності або поведінки (Майоров, 2005); модифікація цілісного індивіда, що визначається об'єктивними (зовнішніми – конкретна ситуація) і суб'єктивними (внутрішніми – актуальна потреба, минулий досвід, особливості цього індивіда) чинниками, відображає теперішнє, минуле, майбутнє (Ситников, 1996); соціальна установка, яка є продуктом попереднього досвіду, що виконує регулятивні функції в поведінці суб'єкта (Социальная защита населения, 2004).

Моделювання як метод опосередкованого пізнання за допомогою спеціально створюваних об'єктів-заступників передбачає процес побудови, вивчення і застосування моделей. Моделювання акцентовано на перенесенні дослідницької діяльності з об'єкта дослідження на інший об'єкт, який виступає в ролі заступника досліджуваного об'єкта (Вьюненко, 2017).

Імітаційне моделювання в нашому дослідженні ми розглядаємо як освітню технологію, яка є цілісною дидактичною системою, що дозволяє найефективніше, з гарантованою якістю вирішувати педагогічні завдання, передбачати результати, забезпечувати сприятливі умови для розвитку особистості (Беспалько, 1989).

Технологія імітаційного моделювання сприяє освоєнню студентами професійно орієнтованої діяльності на різних моделях із подальшою можливістю відтворення цієї

діяльності в реальних умовах. Характерною особливістю технології імітаційного моделювання є поєднання імітаційної моделі (моделювання найважливіших ознак реальності) з рисами ігрової діяльності (правила, гравці, ролі, емоції). Студент виконує дії, які, ймовірно, можуть бути у процесі здійснення професійної діяльності, але програє пропоновану модель дійсності, а не реальну дійсність. Позитивним також є те, що під час вирішення конкретних завдань моделюються міжособистісні відносини і відбувається обмін цінностями (Вербицкий, 1982, с. 139–141).

Як конкретні методи імітаційного моделювання в системі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг ми визначили імітаційні ситуації, імітаційні вправи, ділові ігри, професійно орієнтований проєкт.

В імітаційній ситуації (різновид практичних завдань) студентам пропонують проаналізувати імітаційні ситуації, змістом яких є професійно орієнтовані завдання, наближені до реальної професійної ситуації. Ці ситуації мають бути пов'язані із соціальними проблемами клієнтів. У процесі аналізу імітаційної ситуації студенти розвивають аналітичне мислення під час виділення варіантів правильних і неправильних рішень, уміння контактувати та взаємодіяти, розв'язувати конфлікти, застосовувати системний підхід до вирішення проблем. Важливо, щоб імітаційні ситуації розроблялися з урахуванням мотивації студентів у процесі вивчення професійно спрямованих проблем.

Імітаційна вправа передбачає дії з конкретними інструкціями, що дають змогу досягати мети (виробити практичні вміння з надання соціальних послуг, закріпити отримані знання на практиці). Під час виконання імітаційної вправи слід сформулювати проблему, запропонувати кілька варіантів її розв'язання, колективно їх обговорити і прийняти оптимальне рішення проблемної ситуації.

Особливістю навчальної ділової гри у системі підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг є взаємозв'язок імітаційного моделювання і рольової поведінки учасників гри, який реалізується у процесі розв'язання типових професійних і навчальних завдань. Виконання ролі у діловій грі набуватиме особистісного сенсу, що сприятиме мобі-

лізації у студентів професійних, інтелектуальних і психофізичних здібностей, актуалізації здатності прояву професійно значущих і особистісних якостей.

Результативним методом імітаційного моделювання є, на нашу думку, професійно орієнтований проєкт, який вони виконували у процесі вивчення курсу «Соціальне проєктування». Захист розроблених проєктів сприяв розвитку мотивації, зацікавленості студентів у самому процесі, результатах проєктної діяльності; формуванню самими студентами цілей та цінностей, які для них мають внутрішню значущість, усвідомлений характер.

Таким чином, впровадження імітаційного моделювання в навчальний процес забезпечить усвідомлення, переосмислення, апробацію ціннісного відношення до обраної професії, допоможе вдосконалити знання про соціальні послуги через реалізацію їх у реальній діяльності на навчальних заняттях.

Відповідно, було визначено другу організаційно-педагогічну умову, а саме *залучення студентів до практико-орієнтованого середовища*. Підготовка майбутніх фахівців у ЗВО ґрунтується на основі поєднання теоретичного і практичного навчання, синтезу теорії і практики. Зазвичай практична підготовка майбутнього фахівця із соціальної роботи здійснюється на практикумах і різних видах практик. Це і можна вважати практико-орієнтованим освітнім середовищем.

Аналіз наукових праць та практичного досвіду дозволив нам визначити практико-орієнтоване освітнє середовище як спеціально організований освітній простір, спрямований на розвиток практичних умінь і навичок студентів за допомогою спеціально-створених практичних ситуацій під час проходження різних видів практики.

Практико-орієнтоване середовище передбачає активне включення студентів у реальні взаємини із клієнтами, завдяки яким вони поступово починають усвідомлювати себе фахівцями-професіоналами, починають ставитися до себе як до суб'єкта професійної діяльності.

Занурення у практико-орієнтоване середовище має бути поетапним, що дасть змогу розкрити та усвідомити цінності професійної діяльності, такі як: суспільна значущість про-

фесії, бажання допомогти, можливість професійного росту і самовдосконалення, реалізація та вдосконалення знань на практиці.

Перший етап є підготовчим («входження в проблему»), на якому фахівець із соціальної роботи знайомиться з клієнтами, їхнім соціумом, середовищем, встановлює контакти, здійснює соціальну діагностику та визначення, яких саме послуг потребує клієнт, вивчає можливості мікросоціуму, встановлює зв'язки з установами територіальної громади, виявляє рівень соціальної активності різних груп населення, стан соціальної роботи з ними, створює діагностичну карту територіальної громади, узагальнює пропозиції жителів, їхні потреби і можливості.

Другий етап є організаційним («вживання» в середовище клієнта), на якому фахівець із соціальної роботи визначає комплекс дієвих форм, методів, технологій соціальної роботи для надання соціальних послуг особі/сім'ї, складає перспективний план роботи, узагальнює результати діагностичних досліджень, визначає наявність проблем і шляхи їх вирішення, веде робочий щоденник.

На третьому етапі фахівець із соціальної роботи безпосередньо надає соціальні послуги відповідно до потреб та згідно з державними стандартами.

Отже, включення студентів до практико-орієнтованого середовища:

- сприяє розвитку їхніх творчих здібностей, вмінню швидко приймати рішення, стимулюванню образності мислення, фантазії, емоційній чуйності, вияву самобутності, оригінальності;

- створює можливість особистісного «вживання» в професію фахівця із соціальної роботи, адаптації, самореалізації, самоврядування особистості в діяльності;

- надає цьому процесу цілісності, динамізму, варіативності, послідовності, системності, гнучкості та зумовлює альтернативність вибору методів і форм організації та змісту навчального та виробничого процесів.

Третьою організаційно-педагогічною умовою є *реалізація рефлексивно-управлінської технології у вигляді активних форм і методів навчання.*

Реалізація цієї умови передбачає можливість упровадження рефлексивно-управлінської тех-

нології. Характерною рисою цієї технології є те, що метою спільної діяльності викладача і студента стає розвиток в останнього потреби, здатності до саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю, самокорекції в навчально-професійній діяльності. Ця технологія також створює реальні передумови для реалізації компетентнісного та професіографічного підходів у становленні та професійно-особистісному розвитку фахівця із соціальної роботи.

Специфікою рефлексивно-управлінської технології є те, що носієм основних управлінських функцій може бути кожен з учасників освітнього процесу. Якщо аналізувати педагогічний процес, то відбувається зміна напрямку від системи знань до особистості, суб'єкта, відповідно, завдяки рефлексивним процесам результативність впливу викладача на студентів значно підвищується. Ще однією особливістю цієї технології є те, що викладач, управляючи навчальною діяльністю студента, по суті керує процесами його самоврядування, тому метою спільної діяльності викладача і студента є розвиток у останнього здатності до самоврядування в навчально-професійній діяльності.

Також рефлексивно-управлінська технологія забезпечує самореалізацію особистості майбутнього фахівця із соціальної роботи, яка визначається не стільки зовнішнім впливом, скільки внутрішньою потребою особистості.

Під час застосування рефлексивно-управлінської технології викладач повинен ставити реальні цілі, які зрозумілі та прийнятні студентами. Він розробляє шляхи, форми і методи досягнення цих цілей та створює умови, ситуації для їх реалізації. Особливо важливим є вибір викладачем методів, що розвивають професійно-особистісну мотивацію, орієнтацію, інтерес, готовність майбутніх фахівців із соціальної роботи до професійної діяльності, зокрема до надання соціальних послуг, подальшого професійного зростання, до розвитку професіоналізму і майстерності. У результаті у студентів розвивається здатність до творчої активності, прагнення до самоаналізу, самоорганізації, самокорекції.

Результати нашого дослідження свідчать, що використання активних форм і методів навчання у підготовці фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг мотивує їх до активно-творчої, індивідуально-особистісної

участі в роботі з самоосвіти, саморозвитку, професійної діяльності.

В основу рефлексивно-управлінської технології були покладені дискусії, ділові, рольові та імітаційні ігри, тренінги тощо. Особлива роль у формуванні готовності майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг відводилася соціально-психологічному тренінгу, який розглядаємо як практику психологічного впливу, засновану на методах групової роботи. Його перевага в тому, що він дає змогу вирішити завдання інтенсивного формування і розвитку низки властивостей особистості, що забезпечують ефективність адаптації студента до майбутньої професійної діяльності за короткий термін. Під час соціально-психологічного тренінгу відбувається оволодіння комплексом професійних і соціально-психологічних знань, формуються уміння і навички міжособистісної взаємодії, розвиваються рефлексивні здібності, наприклад, здатність аналізувати ситуацію і власну поведінку, вміння гнучко реагувати на ситуацію і швидко перебудовуватися в різних соціальних умовах.

Наступною організаційно-педагогічною умовою є психолого-педагогічна підтримка майбутніх фахівців із соціальної роботи у процесі професійної підготовки.

Психолого-педагогічна підтримка в освітньому процесі ЗВО передбачає таку організацію навчального процесу, що акцентує увагу на особливому способі взаємодії викладача та студента, що сприяє актуалізації особистісного потенціалу людини, включаючи допомогу суб'єктам освітнього процесу в подоланні соціальних, навчальних і особистісних проблем і націленого на їх особистісний ріст. В такому середовищі підтримуються власні інтереси особистості, доброзичливе спілкування в студентській групі, позитивний настрій, стимулюється мотивація на успіх у професійній діяльності.

Головною метою психолого-педагогічної підтримки є максимальне сприяння професійній підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи, зокрема формуванню готовності до надання соціальних послуг. На різних курсах навчання завдання психолого-педагогічної підтримки майбутніх фахівців із соціальної роботи також різні. На 1–2 курсах відбувається занурення у зміст навчально-виховного процесу, залучення студентів до науково-дослідницької роботи відповідно

до їхніх інтересів, активізація суспільно корисної діяльності, надання допомоги в особистісно-професійному самовизначенні, сприяння особистісному зростанню студентів, формування їхньої активної соціальної позиції.

Мета психолого-педагогічної підтримки на 3 курсі реалізується через формування соціальної активності майбутніх фахівців із соціальної роботи, зокрема формування їхньої готовності до надання соціальних послуг, підвищення рівня їх самоорганізації та самовиховання; навчання навичок подолання стресу; профілактику емоційного вигорання.

На 4 курсі метою психолого-педагогічної підтримки студентів є аналіз їхнього ступеня адаптації і соціалізації до практичного змісту і реальних умов професійної діяльності; активізація формування індивідуального стилю професійної діяльності і подальшої самоосвіти та саморозвитку, відпрацювання умінь і навичок надавати соціальні послуги у громаді.

Для студентів спеціальності «Соціальна робота» психолого-педагогічна підтримка формує спрямованість на майбутню професію, допомагає поєднати теорію із практикою, розвиває професійні мотиви і якості, необхідні студентам для надання соціальних послуг. Особливо важливу роль у цьому процесі відіграють викладачі, оскільки вони через спеціально організовану діяльність формують позитивне ставлення до вибраної професії.

Напрями роботи з організації психолого-педагогічної підтримки у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи:

- створення умов для самопізнання майбутніх фахівців із соціальної роботи. Розуміння студентами необхідності повноцінної інформації про самого себе, правильного уявлення про свої здібності, особливості поведінки, уміння, недоліки допоможе ідентифікувати себе із професією «фахівець із соціальної роботи». Чітке уявлення про свої соціально-психологічні та особистісні характеристики та можливості стає потужним стимулом для подальшої роботи із саморозвитку і самовиховання. Ефективним є використання діагностичних засобів, які сприяють усвідомленню професійної діяльності майбутніх фахівців із соціальної роботи, формуванню у них мотивації до занять, почуття відповідальності перед самим собою. Це методики, які допоможуть виявити схильність студентів до певного напрямку профе-

сійної діяльності, зрозуміти, з якою категорією клієнтів вони хочуть працювати у подальшій професійній діяльності. До основних груп методів, відповідно до основних завдань професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи, відносимо: інформаційно-довідкові, діагностичні (спрямовані на самопізнання), методи морально-емоційної підтримки і методи прийняття рішень у складних ситуаціях;

– просвітницький напрям передбачає різноманітні заходи, спрямовані на отримання майбутніми фахівцями із соціальної роботи знань, умінь і навичок. До них ми відносимо: складання професіограми; відвідування територіальних громад та інших установ соціальної сфери; зустрічі з фахівцями-практиками та потенційними роботодавцями; перегляд і обговорення відеофільмів. На заняттях ми використовували рольові ігри, мозковий штурм, моделювання, дискусії, діалог тощо.

Нами використовувались такі групові форми роботи зі студентами, як:

– індивідуальна робота над завданнями, вправами, тестами, що давало можливість студентам розібратися в собі, своїх почуттях та емоціях, відносинах з оточенням;

– робота в парах, яка допомагала здобути уміння та навички, пов'язані з веденням діалогу; навчитися прийомам зближення із партнером по спілкуванню;

– робота у групах по 5–6 чоловік, мета якої – формування навичок ефективної взаємодії, розпізнавання статусів (емоційного, мотиваційного, інтелектуального, соціального) за характерними вербальними й невербальними проявами;

– робота всієї групи, коли учасники освоюють способи взаємодії і прийоми з більшою кількістю людей, що вимагає концентрації уваги, допомагає розвивати інтуїцію, емпатію, толерантність у відносинах.

Ще однією важливою формою групової роботи, що допомагає фахівцям із соціальної роботи розкритися, представити та презентувати себе, є тренінг. Ефективність проведення тренінгів у процесі психолого-педагогічної підтримки майбутніх фахівців із соціальної роботи обґрунтована тим, що, по-перше, груповий досвід протидіє відчуженню, яке може бути формою психологічного захисту під час зіткнення із проблемою; по-друге, спілкування у процесі тренінгових занять сприяє отриманню позитивного досвіду і підтримки від людей із подібними проблемами; по-третє, учасники мають можливість порівняти себе з іншими, виконувати «ролі» інших людей для кращого розуміння себе, своїх можливостей; по-четверте, взаємодія у групі створює напругу, що сприяє виходу назовні соціально-психологічних проблем кожного; по-п'яте, група допомагає полегшити процеси саморозкриття та самопізнання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, нами визначено та обґрунтовано сутність організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. Такими умовами ми вважаємо: формування мотиваційних установок майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг засобами імітаційного моделювання; залучення студентів до практико-орієнтованого середовища; реалізацію рефлексивно-управлінської технології у вигляді активних форм і методів навчання; психолого-педагогічну підтримку майбутніх фахівців із соціальної роботи у процесі професійної підготовки.

Перспективним для нашого дослідження є аналіз експериментального дослідження рівня готовності майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев В.И. Опыт компьютерной диагностики творческих способностей. Казань, 1989. 155 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. Москва : Педагогика, 1989. 192 с.
3. Вербицкий А.А. Деловая игра как метод активного обучения. *Современная высшая школа*. 1982. № 3. С. 139–141.
4. Вьюненко Л.Ф., Михайлов М.В., Первозванская Т.Н. Имитационное моделирование : ученик и практикум. 1-е изд. Сер. 58. Бакалавр. Академический курс. Москва : Юрайт, 2017. 283 с.
5. Горбенко, Н.В., Тупикин Е.И., Карпов Г.М. Наш подход к формированию химико-экологической компетентности. *Химия в школе*. 2010. № 7. С. 24–25

6. Корнешчук В., Боделан М. Педагогічні умови формування функціональної компетентності майбутніх соціальних працівників із вуличної роботи. *Science and Education*, 2018, Issue 2. С. 5–10.
7. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании. Киев: Интеллект-центр, 2005. 424 с.
8. Михайлишин Г., Довга М. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями: поняття та загальна характеристика. Освітні обрії. 2019. № 2(49). С. 75–77.
9. Пожидаева О.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності. *Наукові записки* : зб. ст. 2012. № 6. Сер. Психолого-педагогічні науки. С. 133–139.
10. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
11. Рябова Ю.М. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. 13.00.04. Миколаїв, 2016. 238 с.
12. Ситников А.П. Акмеологический тренинг: Теория. Методика. сихотехнологии. Москва : Технологическая школа бизнеса, 1996. 428 с.
13. Социальная защита населения. Под. ред. В.С. Кукушина. Ростов н/Д: МарТ, 2004. 400 с.
14. Философский энциклопедический словарь. ред. кол.: Л.Ф. Ильичев и др. Москва : Сов. Энциклопедия, 1983. 849 с.
15. Шевель Б.О. Формування фахових компетенцій майбутніх інженерів педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ...канд. педагог. наук: 13.00.04. Київ, 2011. 255 с.

REFERENCES:

1. Andreev V.Y. *Oput kompiuternoi dyahnostyky tvorcheskyykh sposobnostei [Experience in computer diagnostics of creative abilities]*. Kazan, 1989. 155 s. [in Russian].
2. Bepalko V.P. *Slahaemye pedahohycheskoi tekhnolohy [Terms of pedagogical technology]*. Moskva : Pedahohyka, 1989. 192 s. [in Russian].
3. Verbytskyi A.A. *Delovaia yhra kak metod aktyvnogo obucheniya [Business game as a method of active learning]*. Sovremennaia vusshaia shkola. 1982. № 3. S. 139–141. [in Russian].
4. Viunenko L.F., Mykhailov M.V., Pervozvanskaia T.N. *Ymytatsyonnoe modelyrovanye [Simulation modeling] : uchenyk y praktykum. 1-e yzd. Ser. 58. Bakalavr. Akademicheskyy kurs. Moskva : Yurait, 2017. 283 s. [in Russian]*.
5. Horbenko, N.V., Turykyn E.Y., Karpov H.M. *Nash podkhod k formirovaniyu khymyko-ekolohycheskoi kompetentnosti [Our approach to the formation of chemical and environmental competence]*. Khymyia v shkole. 2010. № 7. S. 24–25 [in Russian].
6. Korneshchuk V., Bodelan M. *Pedahohichni umovy formuvannia funktsionalnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv iz vulychnoi roboty [Pedagogical conditions for the formation of functional competence of future social workers in street work]*. Science and Education, 2018, Issue 2. С. 5–10. [in Ukrainian].
7. Maiorov A.N. *Monytorynh v obrazovany [Monitoring in education]*. Kyev : Yntellekt-tsentr, 2005. 424 s. [in Russian]
8. Mykhailyshyn H., Dovha M. *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do roboty z molodymy simiamy: poniattia ta zahalna kharakterystyka [Organizational and pedagogical conditions of professional training of future social workers to work with young families: the concept and general characteristics]*. Osvitni obrii. 2019. № 2(49). S.75–77 [in Ukrainian].
9. Pozhydaeva O. V. *Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do konsultatyvnoi diialnosti [Pedagogical conditions for the preparation of future social teachers to consultative activities]*. Naukovi zapysky : zb. st. 2012. № 6. Ser. Psykholoho-pedahohichni nauky. S. 133–139 [in Ukrainian].
10. *Pro sotsialni posluhy (2019). [About social intermediary service]*. Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. № 2671-VIII. Access mode : <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
11. Riabova Yu.M. *Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do profesiinoi diialnosti v bahatonatsionalnomu seredovyshchi [Preparation of future social workers for professional activity in a multinational environment]*: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk. 13.00.04. Mykolaiv, 2016. 238 s. [in Ukrainian].
12. Sytnikov A.P. *Akmeolohycheskyi trenynh: Teoryia. Metodyka. Sykhotekhnolohyy [Acmeological training: Theory. Methodology. sikhotechnologies]*. Moskva : Tekhnolohycheskaia shkola byznesa, 1996. 428 s. [in Russian]
13. *Sotsyalnaia zashchita naseleniya [Social protection of the population]*. Pod. red. B. C. Kukushyna. Rostov n/D: MarT, 2004. 400 s. [in Russian]
14. *Fylosofskyy entsyklopedychesky slovar [Philosophical Encyclopedic Dictionary]*. red. kol.: L.F. Ylychev y dr. Moskva : Sov. Entsyklopedyia, 1983. 849 s. [in Russian]
15. Shevel B.O. *Formuvannia fakhovykh kompetentsii maibutnikh inzheneriv pedahohiv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Formation of professional competencies of future engineers of teachers by means of information and communication technologies]*: dys. ... kand. pedahoh. nauk: 13.00.04. Kyiv, 2011. 255 s. [in Ukrainian].